

memorii | jurnale

Radu Vancu (n. 13 iulie 1978, Sibiu) a absolvit Facultatea de Litere a Universității „Lucian Blaga“ din Sibiu. Este conferențiar la aceeași facultate și redactor-șef al revistei *Transilvania*. Din 2019, este președinte al PEN România. De asemenea, este redactor al revistei *Poesis internațional*. A tradus în română din operele lui Ezra Pound, John Berryman, William Butler Yeats. A publicat mai multe antologii literare pe diverse teme, singur sau în colaborare cu Mircea Ivănescu, Claudiu Komartin ori Marius Chivu. A îngrijit ediții din poezia lui Emil Brumaru, Alexandru Macedonski și Alexandru Mușina.

La Humanitas a mai publicat romanul *Transparența*, eseul *Elegie pentru uman: O critică a modernității poetice de la Pound la Cărtărescu*, primul volum din jurnal, *Zodia Cancerului: Jurnal 2012–2015*, precum și traducerea primelor două volume din ediția Ezra Pound coordonată de Horia-Roman Patapievici.

Volume de poezie: *Epistole pentru Camelia*, 2002; *Biographia litteraria*, 2006; *Monstrul fericit*, 2009; *Sebastian în vis*, 2010; *Amintiri pentru tatăl meu*, 2010; *Frânghia înflorită*, 2012; *4 A.M. Cantosuri domestice*, 2015; *Psalmi*, 2019.

Eseuri și publicistică: *Mircea Ivănescu: Poezia discreției absolute*, 2007; *Eminescu: Trei eseuri*, 2011; *Mistica poeziei: Lecturi în literatura contemporană*, 2013; *Poezie și individualitate*, 2014; *România vertebrată*, 2016; *Elegie pentru uman: O critică a modernității poetice de la Pound la Cărtărescu*, 2016.

Jurnal: *Zodia Cancerului: Jurnal 2012–2015*, 2017.

Cărți pentru copii: *Shilluk*, 2013; *Regele Piticuț*, 2017.

Roman: *Transparența*, 2018.

Pentru romanul *Transparența* a obținut Premiul Național de Proză al *Ziarului de Iași*, precum și premiul liceenilor la Festivalul de Literatură și Traducere FILIT de la Iași. Pentru poezie a obținut mai multe premii, printre care cele ale revistelor *Observator cultural*, *Ateneu* și *Tiuk*, alături de distincția *Tânărul poet al anului 2012* și de premiul Congresului Național de Poezie (2013). *Frânghia înflorită* a obținut premiul Salonului Internațional de Carte de la Chișinău. A fost distins în mai multe rânduri cu premii ale Uniunii Scriitorilor din România, filiala Sibiu. A susținut recitaluri și conferințe pe teme literare în peste 20 de țări. Dintre cărțile lui, *Frânghia înflorită* a fost tradusă în turcă, iar *4 A.M. Cantosuri domestice*, în franceză și maghiară. Traduse în aproximativ 15 limbi, selecții din poeziile lui au fost publicate în numeroase reviste și antologii din străinătate.

**RADU
VANCU**

RĂUL

JURNAL

2016-2020

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Mona Antohi
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cristina Jelescu
DTP: Corina Roncea, Veronica Dinu

Tipărit la Livco Design

© HUMANITAS, 2021

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Vancu, Radu

Răul: Jurnal 2016–2020 / Radu Vancu. –

București: Humanitas, 2021

ISBN 978-973-50-7083-0

821.135.1

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021.408.83.50, fax 021.408.83.51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 0723.684.194

2 noiembrie În visul de azi-noapte, lansam o nouă carte de Ion Mircea.

Eram trei vorbitori: eu, Mircea Ivănescu & Andrei Pleșu.

La un moment dat, M.I. a întors capul, încât îl priveam din spate – am văzut că avea o gaură imensă în craniu, înlăuntrul capului era complet gol, iar pe pereții interiori ai țestei avea doi ochi enormi – și ficși, ca ai orbilor și ai răpiților în duh.

Expresia ochilor din interiorul craniului, care era deopotrivă extatică & de o teroare absolută, m-a făcut zob.

Dar nu atât de tare ca faptul că, exact în acea clipă în care îi vedeam ochii secreți, îl auzeam pe M.I. râzând.

„Cum poate cineva să râdă, când ochii lui secreți sunt în asemenea hal?“ – ceva de genul ăsta mă întrebam, înainte să mă trezesc terifiat & recunoscător că îl văzusem.

3 noiembrie Spre seară, deschid eseurile lui Sábato – și cad peste următoarea frază dintr-un jurnal al lui Baudelaire: *À propos du sommeil, aventure sinistre de tous les soirs...*

Într-adevăr. Deși visul e aventura cu adevărat sinistă. Și dexteră. Și salvatoare.

Visul, cu ochii lui secreți.

Și bolnavi, în cazul meu, de o conjunctivită perpetuă, dolda de glaucoame și urdori, de macule și cataracte, dar

6 Radu Vancu

convinși că văd, așa cum inima oricărei scârnăvii e convinsă că simte.

7 noiembrie Cami & Sebastian, bolnăviori. Cami, de fapt, chiar bolnavă de-a binelea, cu dureri majore în tot spatele, după micul exces de ieri, când a urcat de una singură o creastă de pe valea Oltului până la mănăstirea Turnu (sau Stânișoara?), în vreme ce eu & Sebastian ne îmbăiam, ca doi romani dezabuzăți, în termele de la Cozia Aqua Park, alături de familia Rociu.

Sábato zice undeva: „Cuvântul *iubire* nu mai are același sens după Proust“. Nici după o boală a celor dragi. Bolile lor ne modifică la fel de radical ca cele mai acute cărți. Dacă poezia e literatură acută (și e), bolile fac din corpurile noastre o poezie autodestructivă. Iar din corpurile celor dragi – poezia cea mai obsedantă.

8 noiembrie Pavese îl acuză pe Mérimée că era „tragic după ureche“. Nici nu știi ce e mai dezirabil: să rămâi toată viața un lăutar al tragicului – sau să devii (și gândul deja se sperie) un profesionist al lui. Pavese însuși, cu al lui *Non scriverò più*, își face gesticulația tragică până la capăt, urmărind partitura în cele mai infimizezimale nuanțe și subtonuri – încât mă văd nevoit să spun, cu enormă strângere de inimă, că tragicul lui, atât de cutremurător, e totuși prea profesional, prea supravegheat, prea luat cu toate notele corecte. Cumva, regizorii perfecți ai propriului tragism nu te lasă să empatizezi decisiv cu ei.

15 noiembrie Și, ca dezastrul să fie perfect, nici biblioteca nu mă mai ascultă: am căutat două ore degeaba după *Șotronul* lui Cortázar. Iar acum zac pe ruinele bibliotecii, ostentiv și sfârșit ca Iov. Realitatea nu m-a mai sabotat de mult chiar în halul ăsta.

16 noiembrie Acum vreo două-trei zile, la colocviul Iustin Panța, Alexandru Cistelean a spus așa: „Eu cred că, și dacă ar fi avut în față un vulcan în erupție, Mircea Ivănescu l-ar fi domolit ca pe o pisicuță“. Ceea ce se potrivește de minune cu tehnica de domolire a poemului, de fapt a imaginii, a lui Ivănescu – cu modul în care, pe dos de cum fac de regulă poeții, încearcă să-și camufleze imaginile extraordinare după suprafața groasă a versurilor. Cu destui ani înainte să moară, prin 2003 sau 2004, poate chiar mai devreme, pe când se mai uita încă la filme (așadar nu începuse încă să orbească), mi-a vorbit entuziasmat despre *City of Angels*, filmul în care Nicolas Cage e îngerul păzitor al lui Meg Ryan. Lui Ivănescu îi plăcuse teribil felul în care Cage juca îngerul înainte ca el să se întrupeze și să devină om; „ai văzut“, îmi repeta cu o înfrigurare care nu-i era deloc proprie, „ai văzut cum, atunci când era înger, avea aceleași emoții intense ca atunci când era om, dar le juca de parcă ar fi avut o placă groasă de sticlă în fața chipului?“. Emoții intense camuflate sub o placă groasă de sticlă – atât de groasă, încât practicantii lecturii mioape nici nu le mai văd.

Pentru Mircea Ivănescu, poezia era inconceptibilă în absența acestei groase plăci protectoare; trebuie să spui în ea totul, să nu minți niciodată, dar în același timp să camuflezi totul sub acel ecran translucid; de asta îmi cerea, de pildă, să nu o mai numesc pe Cami „Cami“, așa cum făceam eu; voia o codare culturală a numelui persoanei reale, sau cel puțin folosirea unui „ea“ neutru și, în fond, anonimizant. Ceea ce n-am acceptat niciodată, și l-a cam mâhnit. Nu accept nici acum; dar am ajuns să mă întreb pe cine proteja acel ecran translucid: poemul? Imaginea? Sau pe Ivănescu însuși?

Sigur că știu răspunsul. Sigur că-l știe oricine, chiar fără să fi auzit îndemnul repetat: „Abandonați poezia, vă implor – e atâta suferință...“ Lumea subțire zâmbea, auzind asta. A

spus-o ultima dată public în 2003, la Humanitasul din Sibiu, la lansarea antologiei din poemele lui făcută de Matei Călinescu pentru Polirom. Lumea subțire, cum spuneam, a zâmbit sau a râs de-a dreptul; credeau că era un *Witz* de-al lui, un manierism ludic; singurii care n-au zâmbit deloc au fost Matei Călinescu și Mircea Ivănescu însuși. Păreau că privesc amândoi de după un ecran gros de sticlă.

18 noiembrie Emil Brumaru, adineauri, într-o conversație:
— Dom'le, murim, murim, dar ce tot luăm atât de în serios chestia asta!?

21 noiembrie La Paris, pentru a treia oară în ultimii ani. De data asta, la un festival organizat de Maison Internationale des Littératures și Sorbonne Nouvelle, alături de poloneza Olga Tokarczuk, nemțoaica ucraineană Katja Petrowskaja, bosniacul Velibor Čolić (autor Gallimard, de el n-auzisem până acum, foarte deștept & haios). Voi citi poezie & voi face un atelier de traducere pe poemele mele cu studenții de la Sorbona asta nouă.

Care studenți au citit săptămâna trecută câteva dintre ele, la cursurile de limbă și literatură română ale Laurei Zăvăleanu – iar un student a întrebat-o dacă am fost influențat de Max Blecher. Nu știu dacă am fost, sper deopotrivă de tare că da & că nu – dar, oricum ar fi, mă bucură teribil că știa de el.

(Iar Parisul quasi-pustiu din noiembrie e ultra-Parisul.)

23 noiembrie Aseară, la masă, Čolić mi-a povestit că, în 1992, a făcut o cronică sarcastică la radioul unde lucra unei cărți de poezie a lui Radovan Karadžić, care tocmai ajunsese președinte.

După emisiune, a mers la o bere cu prietenii. Întors acasă, și-a găsit ușa spartă, apartamentul distrus – iar pe masă o poză de-a lui de la opt ani, cu ochii scoși cu foarfeca.

A lăsat totul și a fugit în Franța. Unde a ajuns cel mai important scriitor de limbă franceză ieșit după 2000 din spațiul fostei Iugoslavii.

— Iată, așadar, privești un om care își datorează literalmente viața berii, mi-a spus.

— Și abandonării cronicii literare, am adăugat.

A răs – și am convenit că, în fond, vizita admiratorilor lui Karadžić a fost un omagiu suprem adus literaturii & criticii literare.

24 noiembrie Încă o anecdotă delicioasă (chiar dacă nu la modul frisonant-destinal, ca aceea de ieri) a lui Čolić, care e un șarmant desăvârșit; bosniacul francizat trăiește în Bretania în același sat în care se retrage vara Le Clézio (poate Morbihan? n-am înțeles prea bine), iar nobelardul ar avea, spre ciuda bine jucată și simpatică a lui Velibor, pile puternice la doamna care vinde roșii în piață.

— *On doit attendre son tour, monsieur!* îi spune târgoveața mereu lui Čolić, plesnindu-l peste mâini când le alege.

Iar când apare Le Clézio, toată numai miere:

— *Alors, choisissez, Monsieur Le Clézio, vous êtes le premier!*

Abia după ce Le Clézio sfârșește de ales, se întoarce spre bosniacul nostru și îi spune, cu tonul unei pedagoge care tocmai a servit o lecție:

— *Et finalement votre tour est arrivé, Monsieur Čolić.*

26 noiembrie Între lecturi și mese rotunde, plimbări lungi prin Paris. Mult mai luminos și mai liniștit decât îmi închipuisem că ar putea fi în aniiăștia de terorism intensiv. Sau

poate că tocmai asta face contrapunctul diabolic: scoate mai luminoase, prin contrast, contururile realului.

M-am întrebat deseori, fără să pot găsi răspuns, cum trăiau oamenii într-o Europă în care pacea era excepția; cum arată și Sloterdijk undeva (în *Mânie și timp*, cred, ba de fapt sunt sigur), lumea ca spațiu de pace era de neconceput pentru europeni până de curând. Cum se putea trăi într-o astfel de lume? Cum puteai trăi cu o prezență a morții atât de cotidiană, atât de concretă, atât de epidermică? Știind că nu doar tu, dar toți cei dragi ție pot muri în orice secundă? Ei bine, Parisul de azi, cangrenat de terorism, e răspunsul: lumina & liniștea lui sunt cumva generate de tumora teroristă. E o aură compensatorie, ca la epileptici înaintea crizei, pe care am simțit-o și în Istanbul (alt mare cancerizat de terorism). Țesuturile de piatră și beton ale orașelor generează aceleași fenomene compensatorii ca și țesuturile noastre de carne.

28 noiembrie Florin Iaru îmi face, într-o conversație, observația că există *quitter-i* ai diverselor vicii care se transformă în cruciați monomaniacali împotriva lor. *True*. Dar există și contraexemple: *quitter-i* care intră în vibrația veselă & luminoasă fără ajutorul substanțelor – și, mai ales, fără să fie încrâncenați împotriva lor. Mă gândesc la Mircea Ivănescu după 2005, când s-a lăsat de alcool. La Alexandru Mușina. La Cocteau și Michaux. La Roberto Bolaño. Nici unul dintre ei nu a devenit, după ce și-a abandonat drogul, ceea ce Rabelais numește un „agelast“ – adică un om care nu poate să râdă & nici nu îi lasă pe alții să râdă.

(Diavolul e, n-am nici o îndoială, Agelastul.)

Nu prezența sau absența drogului te face ce ești. Ci doar te catalizează. În bine sau în rău.

29 noiembrie Aflu, din excelența monografie a lui Mircea Mihăieș, că Joyce avea un metru șaptezeci și opt. Exact ca mine. Viața e dintr-odată mult mai luminoasă.

Iar asta îmi aduce aminte cum Mircea Ivănescu mi-a spus, surâzând autoironic, că are un metru șazeci și cinci – „exact ca Eminescu“. Nu se va inventa niciodată vreun emoticon pentru surâsul acela – dar el se află, invizibil, la finalul frazei ăsteia. Îl vedem, presupun, cu toții. (Și e, de fapt, emoticonul care se află la capătul întregii literaturi. Care, îi asigur aici solemn pe toți nifliștii, există. Și capătul – dar și literatura, vreau să spun.)

1 decembrie Suntem la Frâncești, la Baroni, veniți de aseară. Mă emoționează mereu locul ăsta; pentru un copil crescut între oribilele blocuri de beton ceaușiste, ca mine, accesul la România rurală s-a făcut prin vacanțele la Cisnădie (în copilărie) și la Frâncești (în studenție). E ciudat cum și de ce mă mișcă butaforia rurală – mai ales că nu am sensibilitate de nici un fel pentru arta rurală (exceptând muzica lui Grigore Leșe). Pe de altă parte, satul mă obosește după patru-cinci zile la fel de mult ca orice mare metropolă. Mă simt după cinci zile la sat ca după cinci zile la București sau la Paris: stors, epuizat, tescuit de o butaforie complet străină. De fapt, mai exact ar fi să spun că, după câteva zile petrecute la sat sau într-o metropolă, natura butaforică a realului mi se arată dintr-odată limpede. Frustrant e că nu reușesc să văd, nici măcar pentru două-trei secunde, ce e dincolo de butaforie. Să văd culisele – și, mai ales, scenograful.

Pe când în micile orașe de provincie, în care mă simt mereu acasă, pot lua realul mult mai în serios, pot crede în butaforie – și, în același timp, din când în când, o dată la câțiva ani, mi se pare că văd dincolo de ea. Ca și cum scenograful

nu ar fi camuflat de butaforie, ci, dimpotrivă, generat de ea. Și numai pentru aceia care cred, simultan, în realitatea și irealitatea butaforiei. Trebuie să crezi ca să vezi.

5 decembrie O poză cu Mircea Ivănescu „pe patul de suferință“, cum spunea, ironizându-și suferința (reală!), poetul. (Avea, când își ironiza suferința, exact același zâmbet aflat la capătul literaturii – și, implicit, la capătul nostru, al tuturor.) Am salvat-o în laptop și mă tot uit la ea de atunci încolo (ca o mamă care se uită compulsiv la pozele copiilor căzuți pe front); mă emoționează nespus totul: nu doar decorul, ci mai ales ochii lui M.I., cu enorma lor intensitate simultană a tristeții & bucuriei; biografia lui Norman Sherry (ținută pe noptieră; așadar mai citea; poza trebuie să fie de prin 2002-2003) despre Graham Greene – pe care M.I. l-a cunoscut în 1962, la vizita lui în România, și de al cărui misticism secret se simțea legat, deși n-ar fi mărturisit-o public niciodată; felul în care evită să privească spre cameră știind că e fotografiat (nici când se bărbierea nu se uita în oglindă – de unde și tăieturile frecvente).

Și-a refuzat cu îndârjire, până în ultima secundă, natura & statutul de poet – și a rămas, probabil, cel mai autentic poet pe care l-am cunoscut.

7 decembrie Că veni vorba despre „mistica secretă“ a lui Mircea Ivănescu – chiar dacă o intuiam, ea mi s-a revelat direct într-o anume noapte când, trezindu-se brusc din somn și uitând că mă aflu și eu în cameră, M.I. a început să se roage. Violent. Pătimaș. Confrunțațional. Dar îmi aduc aminte că am povestit întâmplarea, care pentru mine a însemnat enorm, într-o scrisoare din 2012 către Claudiu Komartin. Reproduc mai jos ce i-am scris atunci lui Claudiu.